

Gemeente Neder-Betuwe in de Tweede Wereldoorlog

Op 28 augustus 1939 werd de algemene Mobilisatie bekend gemaakt; de Duitse troepen vielen ons land binnen op 10 mei 1940 en het zou tot 5 mei 1945 duren voordat het hele land weer was bevrijd. De oorlogsjaren betekenden een zware tijd voor de bevolking van de dorpen die nu in de gemeente Neder-Betuwe liggen.

Stelling in gereedheid

Veel militairen vochten in mei 1940 tegen een overmacht van Duitse troepen met het doel onze vrijheid te verdedigen. Ook de vijf jaren daarna waren veel militairen en burgers bereid om zich te verzetten tegen de vijandelijke onderdrukking. In september 1939 kwamen de eerste Nederlandse militairen in de Betuwe en wel van de 44 Regiment Infanterie (R.I.) en 46 R.I. om de Betuwse stelling in staat van verdediging te brengen. Deze stelling liep vanaf de Spees, ten zuiden van de Grebbeberg, in de richting van Ochten.

Inkwartiering

In de plaatsen van onze gemeente werden veel Nederlandse militairen ingekwartierd in scholen, schuren, boerderijen en menig woonhuis. Hun werk bestond uit het rooien van boomgaarden om schootsveld te verkrijgen, het graven van tankgrachten en het aanleggen van stellingen. In die tijd van grote werkloosheid kon ook menig burger komen werken om zo wat geld te verdienen. Na negen maanden arbeid was een groot gedeelte van die stellingen gereed.

De aanval

In de vroege morgen van 10 mei 1940 vielen om 03.00 uur de Duitsers ons land binnen. Zwaar werd er gevochten in verschillende plaatsen binnen Nederland, maar zeer zwaar waren de gevechten rond de Grebbeberg, waar de Duitse troepen doorbraken. Menig dorpsgenoot was daar geleverd als militair en verschillenden zijn er gesneuveld.

Evacuatie

Ook in de Betuwe vonden zware gevechten plaats. De bevolking uit onze gemeente moest evacueren omdat de linie door onze gemeente liep. Dit gebeurde met aken. Met deze boten ging men via de Waal en de Rijn naar de omgeving van Rotterdam en Sliedrecht.

Capitulatie

Na vijf dagen strijd en nadat de Duitsers Rotterdam hadden gebombardeerd, capituleerde het Nederlandse leger. De bevolking kon weer naar huis. De schade aan de huizen was gering. Wel was in Opheusden de toren van de Nederlandse Hervormde Kerk opgeblazen door Nederlandse militairen om te voorkomen dat de Duitsers de toren als uitkijkpost zouden gaan gebruiken.

Vijandige maatregelen

Spoedig na de bezetting namen de Duitsers diverse maatregelen. Die bestonden onder meer uit het overbrengen van Joden naar concentratiekampen. Ook mensen die het met de bezetter niet eens waren, werden opgesloten. Een groot aantal jonge jongens werd gedwongen om in de Duitse oorlogsindustrie te gaan werken, de zogenoemde 'Arbeitseinsatz'. Ook onze inwoners ontkwamen hier niet aan.

Luchtgevechten

Engelse en Amerikaanse vliegtuigen vlogen dag en nacht over ons land om de Duitse industriesteden te bombarderen. Menig luchtgevecht werd boven de Betuwe uitgevochten en kostte verliezen aan beide zijden. Er stond de doodstraf op het redden of het verzorgen van een geallieerde piloot. Toch was hiervoor bij menigeen de moed.

Geallieerde troepen

Na de landing in Frankrijk, Normandië, op 6 juni 1944, volgde een snelle opmars van geallieerde troepen richting Nederland. Een tweede grote militaire operatie, genaamd 'Market Garden', werd in onze omgeving uitgevoerd. Bij Eindhoven, Nijmegen en Arnhem waren luchtlandingen met het doel Nederland snel te bevrijden. Hierdoor vonden vele gevechtshandelingen plaats boven onze gemeente en menig vliegtuig werd bij onze gemeente neergeschoten. Ook toen de eerste Engelse gevechtswagens in Opheusden en Dodewaard binnen kwamen, op 23 september 1944, ging dit weer gepaard met verliezen onder zowel militairen als burgers.

Opnieuw evacuatie

Begin oktober werden de Engelse troepen afgelost door de Amerikaanse parachutisten van de 101ste Airborne Divisie en zware gevechten braken los. De burgers in deze omgeving moesten voor de tweede maal evacueren. Een gedeelte van de dorpen Dodewaard en Opheusden ging naar bevrijd gebied in Brabant en België. Inwoners van de andere helft van Opheusden en Dodewaard en die van Kesteren, Ochten, Echteld en IJzendoorn moesten evacueren richting Zoelen, Maurik en Eck en Wiel. Later kwamen ook veel families terecht in de provincies Utrecht en Friesland. In die periode werden ook veel jongens en mannen gedwongen om in de stellingen te werken waarbij ook nog enkele inwoners omkwamen.

Operatie 'Ooievaar'

In december 1944 lieten de Duitsers de Rijndijk bij Driel springen zodat de Betuwe in de winter van 1944-1945 onder water kwam te staan. Het werd de operatie 'Ooievaar' genoemd. De reden hiervoor was, dat de Engelsen dan niet verder zouden oprukken. Deze onderwaterzetting had veel gevolgen voor de burgers en het achtergebleven vee. In die periode ontstond in onze gemeente een soort niemandsland en menige Duitse en Engelse patrouilles kwamen hier met elkaar in gevecht wat de nodige verliezen aan beide zijden kostte.

Bevrijding

Begin april 1945 werd onze gemeente gedeeltelijk bevrijd door Canadese en Belgische troepen, waarbij ook weer menige soldaat omkwam. In mei 1945 volgde de capitulatie. Eerst werden de lichamen van de dode soldaten en het omgekomen vee begraven en de achtergebleven explosieven opgeruimd. Toen kon de bevolking terugkeren. Wat ze toen aantroffen, waren dorpen die grotendeels waren verwoest. Ook waren er nog vele veldgraven van omgekomen militairen in onze gemeente.

Diepe sporen

Ongeveer 350 geallieerden en ongeveer 1000 Duitse soldaten zijn in onze gemeente gesneuveld. Ook had elk dorp enkele tientallen burgers te betreuren die door oorlogshandelingen waren omgekomen. Het herstel van de wegen en van de dorpen zou nog tientallen jaren duren. De oorlog had bij de bevolking diepe sporen achtergelaten.

De voormalige Hervormde kerk van Ochten na de Tweede Wereldoorlog

Omvang van de materiële schade

A. totaal verwoest of onherstelbaar beschadigd / B. zwaar beschadigd maar herstelbaar C. licht beschadigd / D. onbeschadigd					
Dodewaard: A: 17% B: 15% C: 68% D: 0%	Opheusden: A: 27% B: 33% C: 40% D: 0%	Kesteren: A: 13% B: 19% C: 53% D: 15%	Ochten: A: 38% B: 27% C: 30% D: 5%	Ijendoorn: A: 7% B: 18% C: 72% D: 3%	Echteld: A: 6% B: 6% C: 60% D: 28%

Herdenken

Herdenken neemt in de gemeente Neder-Betuwe een bijzondere plaats in.

Elk jaar organiseren de Comités 4 en 5 mei in de dorpen herdenkingen op 4 mei.

Dit zijn de contactadressen:

Echteld/Ijendoorn

- Comité 4/5 mei, de heer B. Budding, Achterstraat 36, 4054 MT Echteld, tel. 0344 – 64 1608 of 06 – 2295 95 70. E-mail: bertbudding@buddingbv.nl

Ochten-Eldik

- Comité 4/5 mei, mevrouw A. Mijnheer, tel. 06-53862212 / e-mail: AMijnheer1962@kpnmail.nl

Kesteren

- Comité 4/5 mei, de heer G.J.A. Nieuwenhuis, Hoofdstraat 35, 4041 AB Kesteren, tel. 0488-482104 / 06-51989871. gerard_nieuwenhuis@hotmail.com (let op na de d: underscore)

Opheusden

- Comité 4 en 5 mei, de heer A.T. Florissen, Kerklaan 18a, 4043 ME Opheusden tel. 0488-443362 / 06 – 1508 7513. E-mail: florissen@solcon.nl

Dodewaard

- Comité 4 en 5 mei, de heer C. van Meer, Anna van Burenlaan 4, 6669 AS Dodewaard tel. 0488-411764 cvanmeer@planet.nl

Op de volgende pagina's de herinneringsmonumenten en plaquettes in Neder-Betuwe.

GEDENKTEKENS IN NEDER-BETUWE

Herdenking in IJzendoorn

Op 4 mei sluiten de inwoners van IJzendoorn zich aan bij Echteld en Ochten voor dodenherdenking, omdat in het dorp IJzendoorn geen herdenkingsmonument staat. Vermeldenswaard hierbij is dat direct na de bevrijding in het dorp IJzendoorn de eerste landelijke herdenking plaats vond. Burgemeester J. Houtkoper had hiervoor het initiatief genomen.

De eerste landelijke herdenking na de bevrijding in 1945 IJzendoorn

De inwoners, die door de evacuatie overal in het land verspreid waren geweest, konden nu 'thuis' herdenken en op bescheiden wijze de bevrijding vieren.

De plechtigheid was in een weiland van Dirk Vermeulen nabij het 'Spookhuis' aan de Keizerstraat in IJzendoorn waar een groot kruis was geplaatst. Er was ook veel belangstelling vanuit het leger. Daarna werd op gepaste wijze feest gevierd in een tent die in het weiland was opgezet.

Gedenktekens in Echteld

Er was in het dorp Echteld behoefte om ook een eigen monument te hebben. Een monument, niet alleen voor de gesneuvelde militairen, maar ook voor de omgekomen burgerbevolking. Huis aan huis werd een collecte gehouden, er werd bijgepast door een aantal nauw betrokkenen, en van de kerk werd een stukje grond verkregen. Er kwam een eenvoudig monument, ontworpen door beeldhouwer Hans Petrie. Elk jaar, na een herdenkingsdienst in de naastgelegen Nederlandse Hervormde Kerk, vindt er een herdenking plaats.

Gedenkplaat in Echteld voor omgekomen bemanningsleden

Op initiatief van de Dorpstafel Echteld en de Oranjevereniging Echteld is op 4 mei 2013 een gedenkplaat onthuld in de tuin bij de Johannes de Doperkerk ter nagedachtenis aan vijf jonge Canadezen die op 12 maart 1943 met hun vliegtuig neerstortte op het kruispunt tussen de kerk en Van Balveren.

Zij waren die avond opgestegen in een Wellington-III bommenwerper van de RAF-basis Topcliff in Noord-Yorkshire, in het noorden van Engeland. Hun missie was om in Essen in Duitsland de wapenfabrieken van Krupp te bombarderen. Maar die avond om 23.00 uur werden ze getroffen door afweergeschut dat de Duitsers hadden opgesteld in de Betuwe.

Hun vliegtuig stortte neer en alle vijf bemanningsleden kwamen om:

- Pilot Robert Caldwell (22)
- Navigator Gordon Cory (20)
- Waarnemer William Topping (24)
- Radiograaf Alfred Larson (23)
- Boordschutter Leslie Parker (28)

Hun stoffelijke resten zijn begraven op de militaire begraafplaats in Uden. De resten van het vliegtuig liggen nog in de grond.

Gedenktekens in Ochten

Bonegraafseweg

Dit monument aan de Bonegraafseweg nabij nummer 72 herinnert aan de Dakota die op 18 september 1944 neerstortte.

Zes Amerikanen en achttien Engelsen kwamen hierbij om het leven.

Op de plaquette staat:

'Op het terrein achter deze gedenknaald stortte op 18 september 1944 een Dakota neer. Daarbij kwamen alle inzittenden, zes Amerikaanse bemanningsleden en achttien Engelse parachutisten, om het leven.

Op weg naar de droppingszones ten westen van Arnhem werden zij met nog een aantal andere vliegtuigen het slachtoffer van het in de uiterwaarden van Ochten opgestelde Duitse luchtafweergeschut.'

De familie Frank

In Ochten woonde in de oorlog textielhandelaar Salomon David Frank. Hij geloofde dat hij en zijn gezin zouden overleven als hij het bevel opvolgde om zich met zijn gezin op transport te laten stellen. Pogingen uit zijn omgeving om hem te overreden tot onderduiken waren vergeefs. Na de oorlog

bleek hun gruwelijk lot. Salomon David Frank (geb. 8 oktober 1902 in Ochten) was omgebracht op 9 juli 1943 in Sobibor. Zijn vrouw Maria Anna de Jong (geb. 16 september 1902) werd op 1 september 1943 omgebracht, evenals hun twee dochtertjes, Betty Frank (geb. 29 mei 1932) en Ietje Frank (geb. 23 maart 1936).

Ter nagedachtenis aan de zeer gerespecteerde familie Frank werd een straat naar hen vernoemd.

Stolpersteine

Op 26 juli 2011 werd door de Duitse kunstenaar Gunter Demnig op het trottoir voor Ambachtstraat 7 in Ochten vier zogenoemde Stolpersteine gelegd. Eén voor Salomon Frank, één voor zijn vrouw Marianne en twee voor hun dochtertjes Betty en Ietje. De familie Frank woonde aan de Ambachtstraat tot april 1943.

Overal zijn dergelijke stenen gelegd voor de huizen van mensen die door de nazi's verdreven, gedeporteerd, vermoord of tot zelfmoord gedreven zijn.

Demnig noemt ze Stolpersteine omdat je erover struikelt met je hoofd en je hart, en je moet buigen om de tekst te kunnen lezen.

Het project Stolpersteine loopt sinds het jaar 1994.

Monument Ochten

Het monument werd in de beginjaren vijftig van de vorige eeuw mogelijk gemaakt door leden van het Reüniecomité 44e Regiment Infanterie en inwoners van de voormalige gemeente Echteld. Het is ontworpen en gemaakt door kunstenaar Ad Slinger uit Den Haag. Op zaterdag 10 mei 1952 werd het onthuld door de toenmalige Commissaris van de Koningin Jhr. Dr. C.G.C. Quarles van Ufford

Bij dit herinneringsmonument verzorgt het plaatselijke 4&5mei Comité Ochten-Eldik elk jaar op 4 mei een herdenking.

Bijna 64 jaar stond het monument aan de Molendam op het plein voor het voormalige gemeentehuis van Echteld. In verband met de andere bestemming van deze is in overleg met het 4&5 mei Comité Ochten-Eldik, de heer Roel van den Hatert (Reüniecomité 44e Regiment Infanterie) en het college van kerkrentmeesters van de Hervormde gemeente Ochten deze nieuwe plek bepaald. Op vrijdag 15 januari 2016 werd het monument naar zijn nieuwe plek gebracht.

**Bord in de 44 R.I.-straat
in Ochten**

Gedenktekens in Kesteren

Johannes van Zanten

Johannes van Zanten was een van de hoofdmannen van het verzet in de Betuwe en woonde in Kesteren.

Door verraad is hij in september 1944 in Utrecht gearresteerd en in december 1944 bij de Willem III kazerne in Apeldoorn gefusilleerd.

Hij is begraven op de oude begraafplaats aan de Nedereindsestraat in Kesteren.

Leden van het voormalige verzet hebben in 1945 op het graf van Johannes van Zanten een gedenkzuil met zijn beeltenis geplaatst. De vorm van de zuil symboliseert het afgebroken leven.

Het Comité 4 en 5 mei Kesteren organiseert elk jaar op 4 mei een herdenking bij dit grafmonument.

Oorlogsgraven

Op deze begraafplaats bevinden zich nog twee andere oorlogsgraven: van F. van de Wetering en W. van Vlaanderen. Op 4 mei worden ook hier bloemen gelegd.

Gedenkplaat boerderij De Hazenhof Boveneindsestraat Kesteren

Zestien Britse parachutisten en een Amerikaan waren tijdens 'Operation Market Garden' in september 1944 met hun vliegtuig neergestort in de Maten in Dodewaard.

Door het verzet werden ze overgebracht naar boerderij De Hazenhof in Kesteren. Later konden zij via de Waal ontsnappen naar de geallieerde linies.

Op 3 mei 1995 onthulde één van hen, sergeant Spring, een plaquette bij de ingangspoort van De Hazenhof.

Gedenktekens in Opheusden

Slag om Opheusden

De jongere generaties beseffen naar alle waarschijnlijkheid niet dat de Slag om Opheusden zo'n grote impact heeft gehad. Ondanks het feit dat Opheusden een klein dorp is, is er toch veel gevochten. De Engelsen en Amerikanen hebben er ontzettend veel moeite voor moeten doen om van 'the island' bevrijd gebied te maken. Er zijn veel slachtoffers gevallen aan weerszijden. Ze raakte de piloot Franz Roelofsen gewond. Hij landde met zijn Fokker CV in een Duits mijnenveld. Toch wist hij boerderij 'de Kei' te bereiken. Bij Lakemond vonden twee soldaten, J.J. Palland en J.J. van Dort uit Amsterdam, de dood in een mijnenveld. Eigendommen van Opheusdenaren waren ook niet veilig. Zo stortte op zaterdagavond 3 april 1943 een brandend vliegtuig met een zware explosie neer in de boomgaard van Bart Arends in de Tielsestraat. De zeven inzittenden kwamen allen om het leven. De boerderijen van de gebroeders Van Velthuizen en A. van Zetten brandden af door het snel om zich heen grijpende vuur. En dit was nog maar een kleine greep uit de vele gebeurtenissen die hebben plaats gevonden tijdens de oorlog in Opheusden.

Bevrijders

De Amerikaanse 101ste Airborne Division en de Belgische Vrijwilligers Brigade Piron waren de eenheden die Opheusden tot bevrijd gebied maakten. Zij worden elk jaar uitgenodigd voor de herdenking op 4 mei.

Bloedige strijd

In het boek 'Hell's Highway' wordt de 'Slag om Opheusden' als volgt beschreven: 'The vicious and costly battle of Opheusden, situated between Nijmegen and Arnhem were probably the most savagely fought single actions in the history of the 101st Airborne Division'. Deze Amerikaanse luchtdingsdivisie met een roemrijke geschiedenis heeft hier dus één van zijn bloedigste veldslagen geleverd. Bernhard Florissen, die diepgaand onderzoek heeft verricht naar de gevolgen van de oorlog in Opheusden, onderhoudt nauwe contacten met de veteranen die gevochten hebben in en vóór Opheusden.

Monumenten bij gemeentehuis

De genoemde beschrijving zegt meer dan genoeg. Uit respect en om de herinnering aan de oorlog levend te houden, werd een monument in drie delen ter herinnering aan de oorlog en de bevrijding bij het gemeentehuis opgericht. Elk jaar op 4 mei (als dit op een zondag valt, dan op 3 mei) organiseert het Comité 4/5 mei Opheusden een herdenking bij dit monument.

Plaquettes in de hal van het gemeentehuis in Opheusden

Indiëgangers

In de hal van het gemeentehuis bevindt zich een plaquette ter nagedachtenis aan vijf omgekomen Indiëgangers: Izak van den Bosch uit Opheusden, Gerrit Geurts uit Dodewaard, Arie Jacob van Ogten uit

Echteld, Roelof Otten uit Emmen en Menso Mechteld van Welij uit Dodewaard. Zij sneuvelden tijdens de politioele acties in Nederlands Indië. Het initiatief voor deze plaquette kwam van de veteransociëteit Midden-Betuwe en is door het college van burgemeester en wethouders van harte ondersteund. De onthulling was op 28 juni 2013 tijdens de jaarlijkse Veteranendag.

Australische vliegers Alfred Burns en Patrick Tiernan

Propellerdeel van de Halifax, samen met de medailles en tekstbord van de families Tiernan en Burns in de hal van het gemeentehuis. Zie voor de geschiedenis onder Dodewaard.

Herdenking

De dodenherdenking in Opeusden mag zonder twijfel een indrukwekkend moment genoemd worden, onder meer door de aanwezigheid van veteranen en de vele belangstellenden. Er wordt door de bevolking herdacht en niet vergeten. Op een gepaste wijze worden toespraken gehouden en liederen gezongen en wordt muziek ten gehore gebracht.

Bevrijdingsdag

Na 4 mei volgt de vijfde: Bevrijdingsdag. Een dag waarop de vlaggen bij het gemeentehuis weer in top worden gehesen en de vrijheid wordt gevierd. De vrijheid die ruim 60 jaar geleden is verworven en waarvan we bij de betekenis van deze dag in het bijzonder stil staan.

Bevrijdingsvuur

Eenmaal per 5 jaar wordt het bevrijdingsvuur naar Opheusden gehaald. Spelers van voetbalvereniging DFS en leden van gymnastiekvereniging Opheusden rennen dan naar Hotel De Wereld in Wageningen en keren terug met het vuur.

Het vuur heeft op 5 mei 2005 de hele dag bij het gemeentehuis gebrand ter ere van de 60-jarige bevrijding.

Betrokkenheid

Kortom, Opheusden heeft door de jaren heen een indrukwekkend programma gepresenteerd voor de drie speciale dagen Koninginnedag, 4 mei en Bevrijdingsdag. De mensen die betrokken zijn bij de organisatie ervan, doen dit met volle overgave. Uit navraag bij de leden van het Oranjecomité en het 4/5 Mei comité blijkt dat er een hoop stress, problemen en organisatie bij komen kijken. Maar dat het plezier en de voldoening van hun werk overheersen. De comités spreken de hoop uit dat Koninginnedag en Bevrijdingsdag een succes blijven en dat op 4 mei op waardige wijze de doden zullen blijven gedenken. Omdat we nooit zullen vergeten!

Gedenkplaat in de Smachtkamp

Op de plek van dit gedenkteken was in de oorlog een medische hulppost gevestigd van de 101ste Amerikaanse Airborne Divisie. In het najaar van 1944 kwamen in deze omgeving zes militairen om bij de bevrijding van Opheusden. Hun namen zijn: Harry A. Clawson, Morris L. Thomas, Charles L. Easter, Garland W. Collier, Carl E. Pease, Franklin F. Stroble en ook de 17-jarige Nederlandse jongen Leonardus G.M. Jeucken die als vrijwilliger met hun vanuit het zuiden was opgetrokken. Sinds kort is bekend dat hier ook zijn omgekomen: Jose Hernandez jr., private first class, en William Mueller, private first class.

Gedenkplaat Lingebrug

De gedenkplaat met de adelaarskop van de 101ste Amerikaanse Luchtlandingsdivisie op de Lingebrug aan de Dalwagenseweg in Opheusden bij de stationshalte. De tekst luidt: 'In remembrance of maj. Oliver M. Horton and the soldiers killed in the battle of Opheusden (october 1944) - Ter nagedachtenis aan maj. Oliver M. Horton en de militairen die vielen in de strijd bij Opheusden (oktober 1944)'.

Oorlogsgraven

Op de begraafplaats aan de Dalwagenseweg in Opheusden zijn drie graven van de Oorlogsgravenstichting. Het gaat om twee van een 'onbekende soldaat' die zijn bedekt met een steen. Het derde graf is van een plaatsgenoot, Albert van Dam, die op 20 oktober 1944 in Nijmegen omkwam.

Vliegers in het vuur

Gedenkteken 'Vliegers in het vuur' aan de Parallelweg in Opheusden, bij het station. De zestien zuilen herinneren aan de zestien geallieerde vliegtuigen die door gevechtshandelingen zijn neergestort op Neder-Betuws grondgebied. Van de 132 betrokken bemanningsleden gaven velen hun leven voor onze vrijheid.

Het gedenkteken is naar ontwerp van Bart Belonje.

Landschappelijke inpassing naar ontwerp van Jan Bruyn.

Realisatie werd mogelijk dank zij de fantastische steun van vele ondernemers.

Financieel werd bijgedragen door Provincie Gelderland en gemeente Neder-Betuwe.

Uitgebreide informatie, foto's en toespraken die zijn gehouden bij de onthulling op 20 september 2019 zijn te vinden op: www.nederbetuwe.nl

https://www.nederbetuwe.nl/gemeente/75_jaar_vrijheid/Activiteiten_en_festiviteiten/Gedenkteken_Vliegers_in_het_vuur_onthuld

Gedenktekens in Dodewaard

Monument Pluimburgsestraat

Op de hoek van de Pluimburgsestraat en de P.A. Cornethof staat het herdenkingsmonument voor de twaalf omgekomen dorpsgenoten, de drie inwoners die bij politionele acties in het toenmalige Nederlands-Indië zijn gevallen en de geallieerde strijders en bevrijders.

Symboliek

Dit monument is onthuld op 2 mei 1990 en bestaat uit een achterwand waartegen een zuil is opgebouwd, die symbool staat voor de samenleving van Dodewaard. De zuil is uitgevoerd in donkerrode en rode baksteen, onderbroken door een driehoek van zwarte baksteen. Daarmee is uitgebeeld van beneden naar boven: de vooroorlogse vrijheid, de bezetting en evacuatie, het opkomend verzet en de politionele acties en tenslotte het herstel en de wederopbouw.

De oorlogsgraven van de Australische vliegers Alfred Burns en Patrick Tiernan

Elk jaar leggen schoolkinderen, het gemeentebestuur en het Comité 4 mei Dodewaard op 4 mei tijdens Dodenherdenking, een bezoek aan de begraafplaats aan de Kalkestraat; zij leggen bloemen en houden twee minuten stilte bij de oorlogsgraven van de twee Engelse en twee Australische gesneuvelde militairen. Het is een eerbetoon en teken van respect voor al hetgeen deze militairen –ver van huis- voor de bevrijding van ons land hebben gedaan.

Het Comité 4 mei Dodewaard heeft in de periode 2010-2013, in samenwerking met de gemeente maar vooral met de heer Toon Verbakel van de Stichting Oorlogskerkhof Uden, een onderzoek gedaan naar de Australische oorlogsgraven en de laatste vlucht van de vliegtuigbemanning die uit Britse en Australische nationaliteiten bestond. Dankzij de oorlogsrapporten, de vele publicaties van studiegroepen, veteranen en instanties op internet, kan na het nodige zoekwerk en het leggen van verbanden en contacten bijna in detail worden gereconstrueerd wat zich op die noodlottige 16/17 juni 1944 boven Dodewaard en Ochten met de Halifax 715 en zijn zevenkoppige bemanning heeft afgespeeld.

De bemanningsleden van de Halifax MZ 715:

Crain, Alan Irvine, RAAF, Pilot (Pilot Officer), 21 jaar, begraven in Uden;
 Davies, Trevor Rhys, RAF, Navigator (Flying Officer), leeftijd onbekend, begraven in Uden;
 Owen, A. J., RAF, Boordtelegrafist (Warrant Officer), leeftijd onbekend, overlevende;
 Braid, Alexander Albert, RAAF, Bommenrichter/Boordschutter, (Warrant Officer), 26 jaar, begraven in Uden;
 Gledhill, Victor, RAF, Boordwerktuigkundige (Flight Sergeant), 19 jaar, begraven in Uden;
 Burns, Alfred John, RAAF, Boordschutter (Flight Sergeant), 21 jaar, begraven in Dodewaard;
 Tiernan, Patrick Edward Thomas, RAAF, Boordschutter (Flight Sergeant), 29 jaar, begraven in Dodewaard.

In 2011.

Bij de kranslegging op 4 mei 2011 vroeg burgemeester Veerhoek aan de schoolkinderen in Dodewaard : “Wie waren deze jongens eigenlijk?” en hij wees op de twee witte grafstenen. “Zou het niet mooi zijn als we, behalve de namen, ook de gezichten zouden kennen van Patrick Tiernan en Alfred Burns? Zouden er nog nabestaanden zijn en zouden zij een foto hebben?”

Met deze opdracht gaat het 4 mei comité in Dodewaard in 2011 aan de slag. Een zoektocht op internet en diverse andere kanalen leidt, na twee jaren, naar de familieleden van zowel Patrick als Alfred in Australië. Er zijn foto's!

In 2014

De geschiedenis krijgt, 70 jaren na de crash, een vervolg dat uitmondt in de komst van een Australische delegatie naar Dodewaard in mei 2014.

Familieleden uit Brisbane en Sydney, studenten, veteranen en de burgemeester uit Murgon/South Burnett, ondernemen de lange reis naar Dodewaard. Een bijzondere herdenking maakt bij de delegatie, de inwoners van Dodewaard en de comitéleden veel emoties los.

In de hal van het gemeentehuis wordt het gevonden propellerdeel onthuld. De families Burns en Tiernan schenken een plaquette voor naast de medailles die ze eerder stuurden van Patrick en Alfred.

In Dodewaard vindt een indrukwekkende herdenking plaats.

Na drie dagen wordt afscheid genomen met de woorden: “Wat wij gezien hebben in de Betuwe heeft veel indruk gemaakt, wij zouden jullie ooit graag iets van Australië laten zien.”

Monument tegenover de graven van de Australische vliegers Alfred Burns en Patrick Tiernan op de begraafplaats aan de Kalkestraat in Dodewaard.

De drie propellerbladen zijn een eenheid. In het rechte blad zijn de woorden gestanst:

*Though their lives ebbed away in our soil
They will forever live in our memories.*

*Hun leven eindigde in onze aarde
Voor altijd leven zij in onze herinnering.*

Achter de woorden 'their lives' en 'our memories' is een roestvrijstalen achtergrond dus deze woorden 'roesten niet' maar zijn zilverkleurig. De staande propeller staat en wijst. Symboliseert de heldendaad van de Australiërs Patrick Tiernan en Alfred Burns en hun medebemanningsleden Crain, Davies, Owen, Braid en Gledhill. Hun daad die nog al die jaren overeind staat voor wat ze hebben gedaan voor de vrijheid (wijst). Ook duidt het op de gevonden propeller die nu in het gemeentehuis staat en een 'getuige' is, een tastbaar bewijs. De andere twee propellerbladen symboliseren hun levens die wegvloeiden in de aarde. De twee 'echte' propellers ontbraken bij de vondst. De metalen propellerbladen van het gedenkmnument zijn schaduwen van het gevonden propellerblad.

Het gedenkmnument is gemaakt van cortenstaal. De bovenlaag erodeert en beschermt de onderlaag. Enerzijds staat de roestkleur voor ingetogen en ruw: het leven. Anderszins lijken de daden van de twee omgekomen 'flight sergeants' als fragiel: de bloem, en als een zeer kleine bijdrage aan iets groters. Zij vochten tegen een oorlog waarvan ze de uitkomst nooit hebben gezien maar waardoor zij hoopten dat hun daden vrijheid zouden brengen. Onder die laag is hard staal. Het is massief en blijft voor altijd. Zo ook hun daden en wie zij zijn en hun verhaal. Het hart is het contrast: een 'stalen bloem'. Ogenscheinlijk weerspreekt dit elkaar: staal en een bloem. Het hart van vrijheid is kwetsbaar zoals een bloem. Oorlog is hard en verscheurt. Het mooie van 'vechten voor vrijheid' is dat het samenbindt. De bloem verbindt de drie propellers. Zo heeft de oorlog de twee families, Burns en Tiernan, verbonden met Dodewaard.

Een droevig vervolg

Als de delegatie weer in Australië teruggekeerd is, worden zij en wij kort daarna opgeschrikt door de vliegcrash op 17 juli met de MH17 boven Oekraïne.

Aan boord van dit vliegtuig bevindt zich zuster Philomene Tiernan.

Zij heeft, na haar bezoek aan Nederland, haar reis voortgezet door Europa, waar zij nog een aantal congregaties van het Heilig Hart bezoekt waartoe zij als non behoorde.

Haar terugreis wordt haar laatste reis. Zij zal niet meer terugkeren in haar geliefde Australië. Dit verlies raakt ons allen diep. Het werpt een schaduw over de bijzondere dagen die we mochten beleven. Wie had kunnen denken dat zij, die kwam om haar oom te gedenken die door oorlogsgeweld om het leven kwam, zelf 70 jaar na dato hetzelfde lot zou treffen.

Als teken van onze verbondenheid wordt in de RK-kerk in Herveld en op de begraafplaats in Dodewaard in het bijzijn van familieleden afscheid van Philomene genomen.

Drie jonge neven nemen haar urn mee naar Australië. Door deze vreselijke gebeurtenis wordt de band tussen Dodewaard en Australië groter en opnieuw wordt gevraagd wanneer een bezoek uit Nederland verwacht kan worden.

In 2015

Eind oktober 2015 is het zover. Cees en Monique van Meer, Anke en Ries Hoogakker, Paul en Annelies Struik ondernemen de lange reis naar Australië. Een verslag.

“De reis brengt ons, na vele uren vliegen, op de luchthaven van Brisbane. Met een tijdsverschil van ruim 9 uur, een temperatuurverschil van meer dan 30 graden en geen besef meer van ochtend of avond, beginnen we enigszins ontregeld aan ons avontuur.

Een reis langs de eindeloze oostkust toont ons een prachtig deel van Australië. De plaatjes uit de reisfolders zijn niet gefotoshopt, het is allemaal echt! De regenwouden, de droge vlaktes, de blauwe oceaan en hier en daar een kangoeroe, doen je beseffen dat je ver van huis bent. In een huurauto links rijden vraagt constante aandacht in het verkeer, maar tegelijkertijd valt op hoe relaxt men met elkaar omgaat. Even een gebaar van "ga je gang". Men heeft de tijd.

Als we de lange kustreis achter ons hebben arriveren we in Sydney om de familie Burns weer te ontmoeten en daarna heet de familie Tiernan ons welkom in Brisbane. Wat is het fijn om elkaar weer te zien. Zelfs familieleden uit Melbourne zijn in het vliegtuig gestapt om bij deze grote reünie te kunnen zijn. Afstanden spelen geen rol. We proberen alle namen te onthouden, maar dat valt niet mee. We zien gelijkenissen van broers en zussen, neven en nichten, maar het belangrijkste is de hartelijkheid waarmee we worden ontvangen. Zij en wij raken niet uitgepraat.

De verbondenheid door de twee witte grafstenen en de lege plaats van Philomene wordt door allen gevoeld.

Groot is de verrassing als onder de gasten Gareth Owen is. De zoon van Arthur, de enige overlevende bij de crash in Dodewaard. Gareth kent het verhaal van zijn vader, die in 2011 op 91-jarige leeftijd is overleden. Het staat opgetekend in het dagboek dat hij in de oorlogsjaren heeft bijgehouden en waarin hij nauwkeurig beschrijft wat hem is overkomen. Voor Gareth is het nog steeds moeilijk om te lezen wat zijn vader heeft moeten doorstaan.

Als laatste onderdeel volgt een dagreis per bus naar het binnenland, naar Murgon/South Burnett, het geboortedorp van Patrick.

Samen met de veteranen leggen we bloemen bij het oorlogsmonument en ook hier is de ontvangst allerhartelijkst. Na het volkslied van Australië zingen wij met 6 man het Wilhelmus. Heel bijzonder zo ver van huis, het geeft je kippenvel.

Als cadeau ontvangen we een prachtig boek met de geschiedenis van Patrick Tiernan opgetekend door Liz Caffery. Tot slot zingen we met elkaar in een grote kring ten afscheid het alom bekende volksliedje "Waltzing Mathilda".

Namens de gemeente Neder-Betuwe bieden wij een mooie houten bank aan met inscriptie. Op de foto links zitten we daarop. (Vanaf links: Ries Hoogakker, Cees van Meer, burgemeester Wayne Kratzmann en Paul Struik).

We zijn verwend met waardevolle indrukken. Australië, een immens groot werelddeel waar wij een stukje van hebben mogen zien. Een reis om nooit te vergeten.”

